

Колеснікова І.В. Медіа-культура вчителя: аналіз категорій та понять // Проблеми освіти: Наук-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – Київ, 2015. – Вип. 85. – С. 102-106.

УДК 378.1

КОЛЕСНИКОВА І.В.,
викладач кафедри методики викладання навчальних предметів
(Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти)

МЕДІА-КУЛЬТУРА ВЧИТЕЛЯ: АНАЛІЗ КАТЕГОРІЙ ТА ПОНЯТЬ

У статті в контексті дослідження поставленої проблеми визначено категоріальний аналіз поняття медіа-культура. Проаналізовано та уточнено визначення ключової категорії відносно вчителя. Обґрунтовано актуальність розвитку медіа-культури вчителя в закладах післядипломної освіти.

Ключові слова: медіа-культура, інформаційний простір, медіа-освіта.

В статье в контексте исследования поставленной проблемы определены категориальный анализ понятия медиа-культура. Проанализированы и уточнены определения ключевой категории. Обоснована актуальность развития медиа-культуры учителя в учреждениях последипломного образования.

Ключевые слова: медиа-культура, информационное пространство, медиа-образование.

In an article in the context of research the problem defined categorical analysis of the concept of media culture. Analyzed and clarified the definition of key categories regarding teacher. Actuality of media culture teachers in postgraduate education.

Keywords: mediaculture, information space, information communication technology, media and educational technology.

Сучасне суспільство характеризується перетворенням інформації в глобальний ресурс людства, прискоренням темпів розвитку техніки, створенням нових інформаційних технологій, перетворенням засобів масової інформації в засоби масової комунікації, глобалізацією світового інформаційного простору.

Одним із пріоритетних напрямів модернізації освіти на сучасному етапі визначено підготовку педагогів до здійснення професійної діяльності з урахуванням інтеграції медіа в усі галузі життя й, зокрема, в освітній процес.

Аналіз наукових джерел свідчить, що питання медіа-культури знайшли відображення в історії зарубіжної (Р. Арнхейм, А. Базен, Р. Барт, Д. Белл, В. Беньямін, Ж. Дельоз, М. Маклюен, Г. Маркузе, Х. Ортега-і-Гассет, Ч. Пірс, Д. Соссюр, Е. Тоффлер, М. Кастельс, Ю. Кристева, К. Леві - Стросс, Д. Рашкоффта ін.) та вітчизняної (Л. Найдьонова, Г. Онкович, Л. Масол, Л. Бойченко, Н. Габор, Ю. Казаков, І. Міщишин, Б. Потятиник, Н. Троханяк та ін.) наукової думки.

Предметом досліджень останніх років в галузі медіа-культури були: інтегрована медіа-освіта (С. Гудиліна, Т. Жарковська, О. Журін, Л. Зазнобіна, Г. Новикова, К. Тихомирова, І. Фомічова), аудіовізуальна медіа-освіта (О. Баранов, О. Бондаренко, А. Бурнашев, К. Грибанова), створення та використання екранних засобів навчання (Л. Баженова, М. Духовна, В. Єгоров, М. Жабський, Л. Прессман), медіа-освіта на матеріалі преси (О. Ваганова, К. Ветров, Д. Григорова, О. Короченський).

Однак, як показав аналіз науково-педагогічних джерел, проблема розвитку медіа-культури вчителів у закладах післядипломної педагогічної освіти є практично нерозглянутою та потребує детального дослідження.

Метою нашої статті буде визначення ключової категорії «медіа-культура» та уточнення її відносно вчителя.

Медіа проникли в усі сфери життя суспільства, охопивши собою весь культурний простір і це дало можливості медіа в наші дні перестали бути тільки передавальним механізмом і перетворилися на основний засіб формування сучасної культури. Таким чином, внаслідок процесів, які відбуваються в сучасному суспільстві, виникла особлива форма культури – медіа-культура, а у педагогічній науці з'явився новий напрямок – медіа-освіта, яка являє собою канал, по якому передається зміст медіа-культури.

Загальні орієнтири наукового обґрунтування поняття "медіа-культура" окреслюються його лексичним значенням, що походить від поєднання слів "медіа" та "культура". Саме тому першими інтерес до медіа-культури проявили культурологи, і лише потім представники інших наук: соціологи, філософи, педагоги, психологи.

В основу конструювання поняття «медіа-культура» відповідно до мети та завдання нашого дослідження покладемо поняття «медіа», яке термінологічно було закріплене на початку минулого століття. Термін «медіа» (від латинського «media», «medium» - засіб, посередник) був введений для позначення масової культури і охоплював різні її прояви: телебачення, кінематограф, радіо, пресу та інші.

Досліджуючи нове явище масової культури, канадський соціолог, медіа-теоретик М. Маклюєн всередині ХХ ст. надає цьому феномену визначення «медіа» (від латинського «media» – посередник), використавши його для позначення продукції цієї культури.

У ряді сучасних досліджень (Д. Є. Григорова, Р. Харріс і ін.) підкреслюється, що в інформаційному суспільстві медіа виконує не тільки просвітницьку та розважальну функції, а й значною мірою сприяє формуванню уявлень про картину світу, надаючи вплив на сприйняття дійсності, на культурні та соціальні цінності людини, її установки і моделі поведінки [1, с.45-49].

На думку Н. Кирилової, медіа – це результат синтезу технічної революції і культури модерну.[2, с.430]

Теоретичний аналіз поняття «культура» як категорії є достатньо складним, оскільки воно є базовим для кількох галузей знання: філософії, соціології, психології, педагогіки. Крім того, в ході дослідження зазначена категорія може ставати як об'єктом, так і суб'єктом вивчення, тому змінність її сутності впливає на змінність характеристик та категоріальних ознак.

Як показав аналіз науково-педагогічних джерел, «культура» визначається як спосіб взаємодії людини з середовищем існування, що змінюється залежно від етапів розвитку цивілізації. Культура являє собою набір "правил" колективного існування; світ символічних позначень, явищ і понять, створених людьми з метою фіксації і трансляції соціально значимої інформації, знань, уявлень, досвіду, ідей тощо; світ творчих новацій - способів і результатів пізнання". [5]

Важливе значення має той факт, що поняття культури вчені пов'язують із внутрішньою культурою індивіда, його знаннями, переконаннями, почуттями. У культурі людини органічно поєднані культура зовнішності, побутова культура, культура спілкування, культура мови. Слово «культура» є практично в усіх мовах світу, і скрізь воно пов'язується із змінами, вдосконаленням людини в процесі взаємодії, комунікації, соціалізації та життєдіяльності.

Однак, сам термін «медіа-культура» виникає пізніше як винахід сучасної культурологічної думки, що введений «для позначення особливого типу культури інформаційного суспільства, що є посередником між суспільством і державою, соціумом і владою».[2]

Протягом багатьох років проблема виникнення терміну «медіа-культура» була в центрі уваги представників семіотики, мовознавства, психології, таких як М. Бахтін, Ю. Тинянов, Л. Виготський, Ю. Лотман, В. Біблер, М. Ямпольський, А. Якимович. Медіа-

культура викликає інтерес у всіх, хто займається проблемами новітніх технологій, інформаційного простору, перетворення сучасної культури.

Як зазначає російський культуролог Н. Кирилова, саме завдяки медіа-культурі «сформувалися нові медіа-реальності сучасного медіа-середовища, медіа-ринку, медіа-менеджменту, медіа-критики, функції, статус та сфера діяльності яких стають набагато різноманітнішими, ніж це було раніше».[3]

Вона підкреслює, що всі види медіа (аудіо, друковані, візуальні, аудіовізуальні) включають в себе культуру передачі інформації й культуру її сприйняття; медіа-культура може виступати і системою рівнів розвитку особистості, здатної «читати», аналізувати, оцінювати медіа-текст, займатися медіа-творчістю, засвоювати нові знання за допомогою медіа. Специфіка медіа-культури, на її думку, визначається її семіотичною природою і технічними можливостями засобів її реалізації [2,с.8]

Зазначимо, що Л. Масол розглядає медіа-культуру як сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вироблені людством у процесі культурно-історичного розвитку[7, с.349]

Л. Найдьонова бачить медіа-культуру як інноваційно-абсорбційний процес перетворення знань на всіх рівнях – від окремої особистості до суспільства в цілому, який включає як складові виклик, актуалізацію, генерацію, експлуатацію [9, с.163]

За визначенням Г. Онкович, медіа-культура – це здатність соціуму ефективно використовувати медіа-ресурси й застосовувати передові інформаційні технології. [10, с.1]

Н. Череповська поняття «медіа-культура» визначає у двох аспектах: соціокультурному та психологічному. Насамперед медіа-культура – це суспільний феномен виробництва та споживання медіа-продукції, який передбачає взаємодію, комунікацію між цими двома умовними соціальними групами. Комунікація між виробником та споживачем, будучи опосередкованою технічними засобами, становить масову медіа-комунікацію.[8]

Погоджуємося з думкою Н. Коновалової, що медіа-культура – діалоговий спосіб взаємодії з інформаційним суспільством, який включає ціннісний, технологічний та особистісно-творчий компоненти, призводить до розвитку суб'єктів взаємодії [4, с.27]

Підтримуємо думку О. Шарикова, що медіа-культура – «це частина загальної культури, пов'язана з засобами масової комунікації. З одного боку – у соціальному плані (культура суспільства – медіа культура суспільства). З іншого – в особистісному (культура людини – медіа культура людини), коли акцентується взаємодія людини зі світом медіа, його сприйняття і творче самовираження через засоби масової комунікації, які у кінцевому рахунку забезпечують повноцінне включення людини у життя суспільства» [12, с. 132-133].

У Концепції впровадження медіа-освіти в Україні зазначено, що «медіа-культура – це сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збору, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні медіа-культура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі». [5]

Звертаючись до робіт вітчизняних і зарубіжних вчених, ми простежили, що поняття «медіа-культура» постійно розширює своє значення і включає в себе все нові соціальні, моральні, психологічні та інтелектуальні складові.

Заявлена проблема потребує уточнення поняття «медіа-культура» відносно вчителя, враховуючи вікові особливості формування та прояви медіа-культури дорослої людини. Уточнюючи, зазначимо, що медіа-культура педагога – це і культура розуму, і культура почуття, і культура дії.

Спираючись на дослідження науковців визначимо, що медіа-культуру вчителя доцільно розглядати як складову інформаційної культури, компонент професійної діяльності, що сприяє розвитку культури спілкування з медіа, творчих та комунікативних здібностей, критичного мислення, вміння повноцінно сприймати та інтерпретувати медіа-дискурс.

У період переходу до інформаційного суспільства розвиток медіа-культури педагога підготує його до швидкого сприйняття та опрацювання великих об'ємів інформації, оволодіння сучасними засобами, методами та технологією роботи з інформаційними ресурсами.

Сьогодні медіа-культура як суспільний феномен створює нове середовище існування, нову реальність. Медіа-культура дає можливість педагогу бути сучасним, активно діяти в інформаційному освітньому середовищі, використовувати найновітніші досягнення техніки.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що присутність медіа-культури виявляється практично у всіх аспектах сучасного життя людини. Вона змінює світ людських відносин, вносить специфічні риси в його свідомість. Медіа-культура, насамперед, засобами масової інформації залучає людину до участі в суспільному житті, сприяє її самоствердженню, освоєнню різних соціальних ролей і т. д.

Слід зауважити, що медіа-культура має величезний потенціал впливу на розвиток особистості. Причому цей вплив вирізняється всебічним характером: медіа-культура може впливати на інтелект, емоції, може сприяти формуванню світогляду, творчого і критичного мислення, різних аспектів естетичної свідомості (естетичного сприйняття, аналізу).

Звичайно, запропонований аналіз не вичерпує актуальних питань досліджуваної проблеми. Поза увагою залишилися актуальні на сьогодні питання щодо професійного розвитку вчителів, які органічно пов'язуються із забезпеченням їх повноцінної підготовки до використання засобів медіа в професійній діяльності. Саме тому одним із шляхів вирішення даного питання є цілеспрямоване формування медіа-культури педагогів.

Література

1. Григорова Д. Е. Механизм манипулятивного воздействия в медиатекстах телепередач жанра реалити-шоу [Текст] / Д. Е. Григорова // Современные тенденции в развитии российского медиаобразования. Т.1 / под общ. ред. Е. Л. Вартаковой, И. В. Жилавской. – М.: Изд. МГУ, 2010. – С. 45–49.
2. Кириллова Н.Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну /Кириллова Н.Б. – М.: Академический проект, 2005. – 448 с.
3. Кириллова Н. Б. От медиакультуры к медиалогии // Культурологический журнал, 2011. – №4(6). [Електронний ресурс] / Кириллова Н. Б. – Режим доступу: http://www.cr-journal.ru/rus/journals/98.html&j_id=8
4. Коновалова Н.А. Развитие медиакультуры студентов педагогического вуза: автореферат дис. ... канд. пед. наук / Коновалова Н.А. – Вологда, 2004.
5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]/ схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150. – Режим доступу: <http://www.ispp.org.ua>.
6. Культурология. XXвек. Энциклопедия. Том 1. - СПб: Университетская книга, 1998.
7. Масол Л.М. Медіа-культура / Масол Людмила Михайлівна //Енциклопедія освіти /Акад. пед. наук України; гол. ред. В.Г.Кремень. – К.: Юніком Інтер, 2008. – 1040 с.
8. Медіакультура та медіаосвіта учнів ЗОШ : візуальна медіакультура/ Н.І. Череповська. – К.: Шк.світ, 2010. – 128с.
9. Найдьонова Л.А. Перспективы развития медиаосвіти в контексті Болонського процесу: процесуальна модель медіакультури [Електронний ресурс] / Л.А. Найдьонова // Болонський процес і вища освіта в Україні та Європі: проблеми й перспективи. – К., 2007. – С. 162–168. – Режим доступу: http://www.edu.of.ru/mediaeducation/default.asp?ob_no=30060.
10. Онкович Г.В. Медіалогія та її складові [Електронний ресурс]/ Онкович Ганна Володимирівна. – Режим доступу: <http://franko.lviv.ua>.
11. Федоров А. В. Медиаобразование в России и Украине: сравнительный анализ современного этапа развития (1992–2008) / Федоров А. В. // Медиаобразование и медиакомпетентность: слово экспертам / под ред. А. В. Федорова. – Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2009. – С.192–209.
12. Шариков А. В. Медиакультура // Новая российская энциклопедия Т. X(2). [Б.м.] ИНФРА-М, 2012. – С. 132-133.

